די געשיכטע פון קענעדער רייכטהום

פון ג. מייערס
אידיש פון א. ריינוויין

האנדעלס אינטערעסען איף דער העכסטער שטופע

מען דערצעהלט. אז אין 1677 ווען בישאף לאוואל האט זיך בעקלאגט פאר קעניג לודוויג דעם 14 טען אויף די ברייט פער־שפרייטע פערדערבונג האט קאלבערט בעפוילען אז אן אונטער־זוכונג זאל געמאכט ווערען פון צוואנציג קאמפעטענטע פערזאנען פון דער קאלאניע. ''צום אונגליק'' — זאגט דע ברומאטה — ''זיינען די פערזאנען וועלכע זענען אויסגעקליבען געווארען פאר דער אונטערזוכונג אליין געווען בעשעפטיגט מיט'ן האנדעל מיט די ווילדע, נאטירליכער ווייזע זיינען זיי־ערע שליעסע געווען מיט פאראורטהיילע. שילדערענדיג ווי זייער בעריכט האט געמאכט אויסזעהען צו קליין דעם האנדעל פון שטארקע געטרענקע, זאגט דע ברומאטה : ''מיר האבען געמוזט איבערראשט ווערען לעזענדיג די מעמוארען פון יענער צייט, אין וועלכע אלע בעקלאגען זיך איינשטימיג אויף דיא טרויעריגע רעזולטאטען פון דיעזען האנדעל. די שרייענדסטע אונגערעכטיגקייט. די שרעקליכסטע אונמאראליטעט, גאנצע קאלאניעס רואינירט פון שכרות, אגריקולטור פערנאכלעסיגט; די קרעפטיגסטע טהיילען פון דער בעפעלקערונג רואינירען זייער געזונד אין פראפיטלאזע עקספעדיציעס; דאס זיינען געווען איניגע פון די שרעקליכע רעזולטאטען פון אלקאהאל. און וואס פאר א בעלוינונג פאר דיעזע אלע אונגליקען ?

א פאאר דוצענד לומפען זיינען רייך געווארען, האבען זיך אומגעקעהרט אין פראנקרייך, פערשוואונדען דאס רייכטהום וואס זיי האבען אויף א שענדליכען אופן אנגעזאמעלט.

לאוואלס שליח צו קאלבערטען איז געווען דודאיט, א פריסטער, וועלכער האט אונז איבערגעלאזען א לאנגע שיל־דערונג וועגען דעם. — ''אויף דעם פונקט האט ער געשריבען צו לאוואלען — האב איך איהם געזאגט. אז די נייגונג, פון די אינדיאנער צו שנאפס איז נאך שטארקער ווי פון די איירא פעאישע פעלקער, זיי זיינען אויך שוואכער צו וויעדערשטעהן די דאזיגע נייגונג. און אז די אונארדנונגען, וועלכע קומען ארויס פון דעם ביי די אינדיאנער זיינען ערגער. איך האב עס איהם בעוויזען אויף פאלגענדען אופן :

אויב אין א געוויסען פלאץ זאלען די אינדיאנער האבען א פרייען צוטריט צום שנאפס, וועלען זיי זיך אלע אנשכור'ען. אלטע, יונגע, גרויסע. קליינע. פרויען און קינדער. אלע אזוי, אז קיין איינער וועט ניט בלייבען ניכטער. אויב דער שנאפס וועט זיין גענוג בלויז אויף צוויי טעג, וועלען זיי זיין שכור צוויי טעג. אויב עס איז דא גענוג פאר א וואך וועלען זיי זיין שכור א וואך, אויב וואר א מאנאט וועלען זיי זיין שכור א מאנאט. דאס זעהען מיר ניט אין אייראפא. עס מיינט אז פערזאנען, וועלכע ווילען קריגען ביבער פעל פון די אינדיאנער דורך שנאפס, ניט אכטענדיג אויף דער געפאהר פון די אונארדנונגען וועלכע זיי פערארזאכען דורך דעם. זיי אכטען ניט אויף זייער אייגענעם גליק, ווי אויך ניט אויף דעם פון די אינדיאנער''. דודאיט האט דערצעהלט קאלבערטען אז דער אינטענדאנט טאלאן האט געהייסען אבשאפען אלע בעשטראפונגען און בע־שרענקונגען געגען צו פיעל בענוצען זיך מיט שנאפס און אז דיעזע פערגרינגערונג איז נויטיג געווען.

רעדענדיג וועגען דעם דאזיגען פראטעסט זאגט שפעטער שארלעוואי אז די פוטער הענדלער האבען אויסגעפונען דעם סוד ווי אזוי צו בעווייזען דעם קעניגליכען ראטה, אז דער האנדעל איז אבסאלוט נויטיג, אום צו פערבינדען די אינדיאנער מיט די פראנצויזישע אינטערעסען. זיי האבען אויך אויסגעפונען א וועג ווי אזוי צו בעווייזען, אז דער שאדען פון דעם שנאפס האנדעל איז שטארק איבערטריבען געווארען.

די אפיציעלע בעטהיילונג אינ'ם פוטער שהאנדעל.

דעם 10־טען נאוועמבער 1679 האט דושעזענאו געשריבען פון קוויבעק, אז ער האט אלעס געטהאן אויסצורייניגען דעם פערבאטענעם אינדיער האנדעל, אנגעפיהרט דורך אונגעזעצליכע הענדלער, אבער ''אלעס איז געווען אומזיסט, ווייל עטליכע פון די בעדייטענדסטע פאמיליען אין לאנד זיינען אין דעם פעראינטערעסירט, אזוי אז דער גאווערנאר מאכט זיך ניט וויסענדיג. און נעהמט נאך א טהייל אין די פראפיטען.''

קומענדעס יאהר האט דושעזענאו אינפארמירט די פראנ־צויזישע רעגיערונג אז עס זיינען געוועזען צוויי גרויסע קלאגעס געגען גאווערנאר פערראט אין מאנטרעאל, וועלכער האט דיע־זען פאסטען פערנומען זייט דעם יאהר 1670.

די קלאגען געגען פערראט'ן זיינען געווען ''געגען זיין גרויזאמע אויפפיהרונג אזוי גוט ווי פאר'ן אפענעם האנדעל. ער ווערט בעשולדיגט אין אויפהעצען אין מאנטרעאל אן אויפ־שטאנד, מיט'ן צוועק אז דעם קעניגס פעראָרדנונג וועלכער פערבאט די אונטערגעוואָרפענע גאווערנארס צו ארעסטירען זאל צוריקגערופען ווערען. דיעזען אויפשטאנד האב איך איינ־געשטילט.'' דושעזענאו האט אויך בעמערקט אז מאסיע הא ליע דער סופיריאר (עלטסטער) פונ'ם מאנטרעאלער סעמינאר יום, ''אבוואהל אזוי אן עהרליכער מאן'', איז ער אבער דאך ניט געוועזען קיין פרעמדער צו די אונגעזעצליכקייטען אינ'ם פוטער מסחור. פערראט איז אויך בעשולדיגט געוועזען אין ארונטערלאזען אין קעשענע פערציג טויזענד פראנק אין איין יאהר, וועלכע ער האט בענוצט פאר זיינע פוטער־אפעראציעס. אבער ער האט אבגעלייקענט אז די סומע איז געווען אזוי גרויס.

צווישען פראנטענאק'ן, גאווערנאר ליוטענאנט גענעראל פון קענעדע, און אינטענדאנט דושעזענאו איז פארגעקומען א מחלוקה וועגען די רעספעקטיווע רעכטע זייערע און אויך וועגענס ראנג איז גרעסער, און דושעזענאו האט עס דארום גע־לאזט וויסען וועגען די הערשענדע אונגעזעצליכקייטען, און האט בעריכטעט וועגען דעם בראנפען האנדעל וואס געהט אן מיט די אינדיאנער, און ווי מען פערשכורט זיי.

''די מיסיאנען'', האט ער אין א גאנץ אנטהעפליכען טאן געשריבען דעם 13־טען נאוועמבער 1680, ''קענען ניט זעהר פיעל ערמוטהיגט ווערען, און צופיעל מוטה דארף מען אויך ניט צו געבען די הערערן פון סט. סולפייס און די יעזואיטען צווישען די אינדיאנער, ווייל ניט נאר ברענגען זיי זיכערהייט פאר'ן לאנד. און ברענגען אהין פעלצווארג, נור זיי עהרען אויך גאט און דעם קעניג, דורך דער גרויסער צאהל קריסטען, וואס זיי מאכען דא.'' ער האט ווייטער צוגעגעבען, ''אז דעם וואונש פון מאכען געלד. האט געבראכט דעם גאווערנאר, סיער פערא, בואסא דע לי, און זיין אנקעל פאטראן צו שיקען שיפלאך אנ־געלאדען מיט פעלצווארג צו די ענגלענדער.'' דער בעריכט האט ער ווייטער געזאגט איז אויך בעריהמט מיט דעם, וואס פאר זעכציג טויזענד פראנק פעלצווארג זיינען אהין אבגעשיקט געווארען, און אז די בעאמטע האבען אליין געבראכען זייערע פעראָרדנונגען. פערקויפענדיג ביבער פעלען צו די ענגלענדער, וועלכע האבען זיי געצאהלט דאפעלטע פרייזען, ווי זיי פלעגען בעקומען פון די פראנצויזען אין קוויבעק.

(פארטזעצונג מיטוואך)

פונ"ם שטאַדטישען יאַריד

פון ערא.

א וואך זיך אבגערוהט, איך בין צו־פיעל פערנומען געוועזען, אום דורכצו־שפאצירען זיך דורך אונזער ''יאריד'' און אלעס צו פערצייכנען. צו האבען די לע־זער געבענקט נאך מיר ? צו האט זיך געפיהלט מיין אבוועזענהייט ? דאס איז א זאך, וואס וועט תמיד בלייבען פאר מיר א סוד, סיידען דער ''גענאססע רע־דאקטאר'' וועט מיר ווילען מגלה סוד זיין, און מיר אויסזאגען דעם גאנצען אמת.

נאך דיעזער הקדמה קענען מיר שוין ווייטער איבערגעהן צו אונזער ענין, צו אונזער סדרה ''בעווערליזם''.

איידער מיר שפאצירען אריין אין אונזער היינטיגען פלאץ, מוזען מיר אבער די שיך אויסטהון אט אזוי פיהרט זיך עס שוין, פאר יעדען הייליגען פלאץ מוז מען די שיך אויסטהון. דער שכל איז דערביי א פשוטער, קומענדיג פון גאס קען מען נאך אהין עטוואס פערטראגען, וואס קען די דקושה מחלל זיין. ''של נעליך'', דאס קלינגט אב אין די אויער־רען, ווען מען דערנעהנטערט זיך אהין־צו.

מיר קומען צו צו דער ''פריז שול''.

עס איז א זונטאג פריה, און איך שפאן גלייך אריין אינ'ם צימער. פון וואנען עס ווערט אנגעפיהרט די הילפס־ארבייט פאר די מלחמה קרבנות, און קלייב זיך אויס אזא ווינקעל, וואו איך זאל קענען זיין בבחינת ''רואה ואנו נראה''.

''איך האב היינט ניט געקענט קו־מען, צוגעקיהלט זיך אביסעל'', הער איך א שטימע, וועלכע קומט פון א שווארץ־חנו'דיגער וואלונטירען, ''אבער איך האב ניט געקענט איינזיצען אין דער היים. מיין דיסטריקט ברענגט אריין אכט דאלאר, און איך האב מורא, אז ווען אן אנדערער וואלט געגאנגען, וואלט עס אזוי פיעל ניט אריינגעבראכט. אכט דאלאר א וואך, וויפיעל קינדערלאך דערהאלט מען דער־מיט די נשמות, און אפשר איז מיין שוועסטעריל אויך איינע פון זיי. ווער ווייסט וואו מיין טאטע־מאמע זענען יעצט'', פערענדיגט זי מיט א זיפץ און א הוסט.

''איהר הערט, מר. סעקרעטער'', רעדט א צווייטער, ''גיט מיר יענע קארד פון מר. מ. וועלכער האט שוין ניט גע־צאהלט זייט פינף וואכען, איך וועל נאך אמאהל אריינגעהן צו איהם, אפשר וועט ער היינט פארט פערשטעהן, אז מען מעג העלפען די מלחמה קרבנות מיט צעהן סענט א וואך''.

א טומעל, א געפילדער, ארום פופ־ציג אידישע יונגעלייט און מיידלאך שטור־מען זיך ארום סעקרעטערים טיש, וואר־טען אויף זייערע קארטען, סטעמפס און אנדערע מכשירים. אלע איילען זיך, ווי־לען וואס שנעלער שוין זיין אויף זייער דיסטריקט, קענען איבערצעהלען ווי־פיעל זיי האבען היינט געזאמעלט.

עס ווערט לעדיגער אין צימער, דער טומעל קלענער, און צום סעקרעטערס טיש געהט צו א יונגע מיידעלע פון צוועלף דרייצעהן יאהר.

שטיל, ווי פערשעהמט, הערט זיך א שטיל פליסטערן.

''מיר וואוינען ווייט, אויף בראק עוועניו אין דער וועסט. צעהן אידען וואוינען אויף יענער גאס. מען קען זאמ־לען ביי זיי מעהר ווי א דאלאר א וואך . . . איך וויל מען זאל מיר געבען סטעמפס און קארדס, אזעלכע קארדס, ווי מען האט געגעבען מיין טאנטע, וועלכע זא־מעלט אין בראנזוויק סטריט, איך וויל אויך עפעס טהון פאר מיינע שוועסטער־לאך און ברידערלאך פון יענער זייט''

איך קען מיינע אויגען ניט ארונטער־רייסען פונ'ם קליינעם נפשיל. ביי זיי, שפיעלט זיך נאך אזא קינד, איז פרעהליך און ביי אונז טראגט שוין אויף זיך אזא קינד דעם ''וועלט שמערץ'', און האט שוין אין זינען ''צדקה''.

איך האב זיך פערטראכט . . .

''מעהר געה איך ניט אהין, אויף פאלמערסטאן'', האט מיר א באסאווע מענער שטימע אויפגעוועקט, ''רייד צו זיי אידיש, ענגליש טערקיש, טאטע־ריש, מאכען זיי זיך ווי זיי פערשטעהן ניט, ווייסען פון גאר ניט. פערהאקען הינטער דיר די טהיר און דו בלייבסט שטעהן א פערשעהמטער, ניט אזוי פאר דעם, וואס דו ביזט געגאנגען אומזיסט, גאר ניט בעקומען גאר ווארום דו גע־הערסט צו איין פאלק מיט אזעלכע וועל־כע האבען פאר אלע שווארץ־יאהרען, נאר ניט פאר די מלחמה קרבנות.

איך פרעג זיך נאך, וועגען וועמען כעסט ער זיך. ער רופט מיר אן א נא־מען, א בעקאנטער אידישער כלל־טהוער, א פאליטישען און כל ולך איבע־ראל, און דאך ווייסט ער ניט, אז עס איז דא אזא זאך ווי מלחמה קרבנות, אדער ער מאכט זיך ניט וויסענדיג. גיכער דאס לעצטע.

א הייליגער פלאץ דיעזער, עס טו־מעלט זיך מיט דער הילפס־ארבייט. דאס האט די פריז שול אבגעטרעטען איה־רע צימערען פאר דער הילפס־ארבייט, ווען אנדערע די ''רייכע פעטערס'' האבען ערקלעהרט, אז זיי האבען פלאץ פאר אלעס אין דער וועלט, נאר ניט פאר די מלחמה קרבנות.

די שולע זעלבסט, זי האט בלויז איין אויפגאבע פאר זיך, דערנעהנטערען די הערצער פון די קינדער צו די עלטערן, און פון די עלטערן צו די קינדער. וואס פאר א לאלטער/איד, איהר זאלט ניט זיין, מוזט איהר זיך אננעהמען מיט התלהבות, ווען איהר הערט ווי די קליי־נינקע רעדען און ווינען, פרעהען זיך און טרוימען, אויף יענעם לשון, וועלכעס דערצעהלט אונז אזוי פיעל, זינגען די ליעדלאך מיט וועלכע אונזערע מאמעס האבען אונז פערוויגט.

איהר פיהלט, אז איהר זייט ניט דער לעצטער.

נעהמט אפילו למשל א דארטיגען אי־דען, וואס איז אייך גרייט הורם צו זיין, ווען איהר וועט איהם זאגען, אז מען קען שרייבען ''אידיש'', ניט ''יידיש'', איהר וועט זעהען ער וועט זיך כעס'ן, אבער עס איז בשלמות, פאר א אידישען ווארט אויף ''פאלאניק'', וועט אייך אזא איד געהן עטליכע מיילען אין א טבת נאכט, און וועט קיין קעלט ניט פיהלען. איהר קענט אויף איהם קיין פאראיבעל ניט הא־בען, ווייל איהר ווייסט, אז וואס ער טהוט, טהוט ער לשמה.

אז מען זאגט, א הייליג פלאץ, איז דאך ניט שייך.

און קומט איהר אריין אהין, איז אזוי ווי דעם מלאך המות'ס אויגען ווארפען זיך אייך אין אלע זייטען, ''די אידישע יוגענד פאר'ן אידישען פאלק''.

''טהרי טשיערס'' פאר דער יוגענד, ווילט איהר אייסשרייען ארויסגעהענדיג.

דער שנעע מענש

(א מעשה'לע)

אין א שטעדטעל האט געוואוינט אן ארימע אידישע פאמיליע, הונגערלייד. דער נאמען האט זיך זיי זעהר גע־פאסט...

דאס גאנצע שטעדטעל האט געהאט א שם, פאר א קבצניש, אבער דיעזע הונגערליידענדע פאמיליע איז געווען די ארימסטע פון די ארימע.

איין פריהמארגען איז אויסגעפאלען א טיעפער שנעע, אזוי, אז פיעלע טהי־רען האט מען נישט געקאנט עפענען. די הונגערלייד'ס שטיבעל מחמת איהר נידעריגקייט, איז אינגאנצען בעדעקט מיט שנעע, און די נאכט האט זיך דער־רום ביי זיי געהאלטען ביז נאכמיטאג.

משה'לע (דער אינגסטער פון דער־משפחה) האט שוין דעם טאג פער־שפארט געהן אין חדר, און ער האט זיך ארויסגעגנבעט פון הויז און איז אוועק צו זיין ''ארבייט'', מאכען מענשעלאך פון שנעע. אוועק איז ער אין מיטען מארק. ערשטענס וועט ער דארט קיינע אנדערע קינדער טרעפען, וואס זאלען אויס קנאה צוווארפען זיינע מענטשע־לאך און צווייטענס, דארט אויפ'ן פוס־טען פלאץ וועט ער טאקע געפינען א סך שנעע, גענוג פאר א ''גרויסען מענשען'', ער האט געוואוסט אז אלע ליבען זיין ''פאטשקען'' און מאהלען, סאי אין חדר און אין שטוב האט ער אלע ווענט בע־ציערט מיט מענשעלאך... און זיינע שנעע מענשען פלעגען אויך אלע בע־וואונדערען. דאס האט פערשפארט קנאה ביי די איבעריגע קינדער און זיי פלעגען ניט דערלאזען אויסצוואקסען ''משהלע פאטשקון'ס'' מענשעלאך.

געפינענדיג זיך איינער אליין אויפ'ן מארק־פלאץ, האט משה אנגעהויבען טראכטען : וואס פאר א מענש מאכט מען ? און ער האט זיך דערמאהנט אן דעם בילד ''ווי משה רבינו שלאגט ארויס מיט זיין שטעקעל, וואסער פון א שטיין''.

ער האט זיך גענומען צו דער אר־בייט.

צוערשט האט ער איינגעקלאפט דארט א גרויסע קופע שנעע. אויף דעם נאך א קופע און געמאכט פון דעם א ביוסט, העכער דעם קאפ, אויסגעאר־בייט דאס געזיכט, ארייגעשטעלט א פאר אויגען וואס ער האט געפונען לע־בען דער האטקע, צוויי שטעקענס בע־לעגט מיט שנעע — אלס הענד און אויס געריבענעם בעזים ארומגעטאקט מיט שנעע, אלס י ע נ ע ר ש ט ע ק ע ן, אויסגעזוכט א גרויסען שטיין איהם בע־לעגט מיט שנעע און עס הייסט י ע־נ ע ר ש ט י י ן פון וואנען משה רבינו קלאפט ארויס וואסער... צרות האט ער אביסעל געהאט מיט'ן גרויבען משה'ס בארד : ווי מאכט מען אזא ברייטע פינקטליכע בארד פון שנעע ? ס'דארף דאך אויסקומען ווי האר !

און ער האט דאס אויך בעזארגט.

ער איז אוועק אין א שטאל, און טערגעשווירען פון א ווייסען פערד דעם עק — און ער האט שוין אלעס !...

דערווייל איז שוין נאכט צוגעפא־לען און משה דער קליינער איז געשטא־נען און ניט געקאנט אברייסען זיינע אויגען פון משה דעם ''גרויסען''.

צום סוף האט ער בעשלאסען אז מ'מוז דאך געהן אהיים, און ער האט אבגעריינ.ט די קליידער און אויך גע־נומען אבראמען דעם שנעע אים ''משה'ס מאנומענט''.

אבער ווי ער האט זיך נאר אנגע־בויגען, האט ער געכאפט א קלאפ אין רוקען אריין פון משה'ס שטעקען...

ווי פייל פון בויגען איז ער אין איין שרעק אוועק אהיים און דערצעהלט דער מאמען אז ער האט פון שנעע אויס־מייסטערוועט א משה רבינו און איהם ארייגעשטעקט א שטעקען אין האנד, מיט וועלכען ר'האט דערנאך עהם ''מייס־טער'' דורכגעקלאפט...

— געה שוין געה, נאריש קינד ! — האט די מוטער איהם אויסגעלאכט — ס'האט זיך דיר מסתם אויסגעוויעזען.

— וואס אויסגעוויזען ? פערטהיי־דיגט זיך משה'ל — ס'טהוט מיר וועה די גאנצע פלייצע. גיב א קוק אויסי־טען אז ד'גלובסט מיר ניט.

— מאך זיך ניט נאריש — פאר־רעדט איהם אלין די מאמע — מסתב, געכאפט א קלאפ פון דיינעם חברים. נישקשה, ס'וועט זיך פערהיילען ביי־דע רחתונה. געה בעסער שלאפען און שטעה אויף פריה אין חדר אריין. איים יום טוב...

אין דער פריה. ווען משה'לע איז געלאפען אין חדר אריין, האט ער או־מיסטען אנגעלעגט וועג, פערבייצוגעהן דורך'ן מארק און זעהן, וואס מאכט זיין ''משה רבינו ?''

אבער פון וויטענס האט ער בע־מערקט ווי א סך מענשען שטעהען ארום זיין ''משה'' און שרייען און זייערע גע־לעכטערס קלינגען אב איבערן גאנצען שטעדטעל.

וואס קאן דארט זיין ? צוואורפט מען זיין ארבייט ? ווען ניט וואס זשע לאכט מען דארט און מען פרעהט זיך אזוי ?

ווען ער איז צו נאהנט, האט ער אט וואס בעמערקט : משה רבינו קלאפט מיט'ן שטעקען אין שטיין. אריין און פון שטיין פאלען זילבערנע און גאלדענע מטבעות... און אלע שטעהען : קלייבען און לאפען... מענער האבען שוין אנגע־שטאפטע קעשענעס, פרויען — פולע פארטוכער און אפילו קליינע קינדער־לאך האבען פולע הענטלאך מיט גאלד..

ער האט אויך אנגעלעגט זיינע קע־שענעס פול מיט גאלדענע מטבעות און זיך אומגעקעהרט אהיים אנזאגען אין שטוב די בשורה.

זיין מוטער האט אנפאנגס ניט גע־גלויבט און געדענקט, אז ר'האט עס ער גע'ג ''פאפאדעט'', אבער איהר משה'לע איז דאך ניט דער מענש... א שטיל קינד. מיט גאלד גלייך...

אויפ'ן וועג האט זי שוין אנגעטרא פען א סך ווייבער און קינדער פול מיט אוצרות. זי האט אנגעשטאפט א זעקעל גאלד, אין פארטוך זילבער און ווארט ביז משה'לע וועט ברענגען די גאנצע משפחה.

מ'קלייבט די רענדלאך און מ'וואונ דערט זיך, פון וואנען האט זיך גענומען דער שנעע־מענש מיט אזוי פיעל גאלד ניט אנדערש, אליהו הנביא, האט זיך אהין אריינגעכאפט ! ?

ס'אוועק א צייט און דער שנעע־מענש האט געהאלטען אין איין ארויסשלאגען פון שטיין מטבעות. דאס שטעדטעל איז שוין געווארען איינע פון די גרעסטע שטערט. די ארעמע איינוואוינער — די רייכסטע מענשען.

ווען פריהלינג האט זיך דערנעהענ־טערט האבען די אויפגעקומענע מיל־יאנערען מורא געהאט אז די זון וועט נאך צושמעלצען דעם ''גאלד'' עס שנעע־מענטש און זיי האבען ארום די סטאטוע אויסגעבויט הויכע טהורעמס אז קיין זונענשטראהל זאל ניט קענען צוקומען אהין...

בלויז איין משה'לע איז געווען גע־גען דעם, אז מ'זאל ניט אריינלאזען די זון צו זיין ''משה־רבינו''... ער האט גע־טענה'ט. מיר האבען שוין גענוג געלד! אלע האבען זיך אבער אויסגעלאכט.

ווען די מענשען זיינען געקומען אין דעם ערשטען פריהלינג טאג געוואהר ווערען, וואס מאכט דער ''מענש'' אין זיין נייעם ''פאלאץ'', האבען זיי אנ־שטאט די סטאטוע געפונען א טייך וואַ־סער... פון ערגעצוויס זיינען זיי אוועק אהיים. זיי האבען שוין קיין היים אויך געפונען. די וועגט האבען גענאססען פון זיך ווי א מבול... פון זייער גאנץ האב און גוטס איז געווארען וואסער...

אלע שכנים זיינען דערנאך געקומען צו די הונגערלייד פאמיליע בעטען שוין אבער משה'לע האט קיינעם געהייסען אריינלאזען ווייל צוליעב זיי, וועט נאך זייער איינציג פערבליעבען הויז, וואס אז געשטאנען ווי נח'ס תיבה אין מבול, אויך פערטרונקען ווערען.

— שלעכטע, קארגע מענשען — האט משה'לע זיי געמוסערט — וואס האבען מורא פאר די זון, דארפען ניט לעבען אונטער דער זון !...

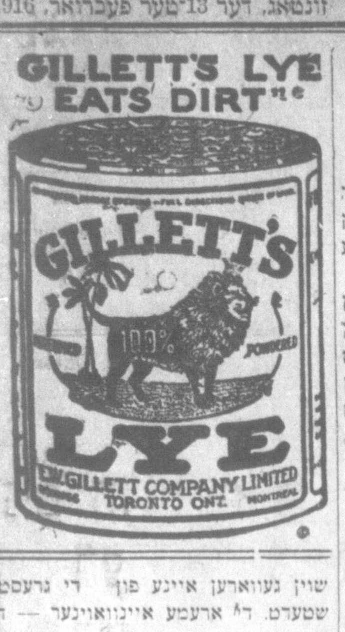

א מיליאן מוטערס

שטעהען הינטער דער ריינסטער, זויבערסטער און הויפט נארהאפטער מעהל־שפייז Shredded Wheat זי האבען עס פערזוכט און האבען אויסגעפונען אז עס איז דאס בעסטע פאר יונגוואַרג דאס בעסטע פאר ערוואקסענע — א שפייז צו ארבייטען, צו שפיעלען, צו דענקען עס ענטהאלט אזוי פיעל לעבען וויפיעל ווי נור אין אזא פארמע מען זאל עס קענען פערדייהען — א זייד באנד און אינגבער אינ'ם אויסגעמאטערטען קערפער. אויסגעצייכענט פאר ברעקפעסט מיט מילך אדער קרים אדער פאר וועלכען עס איז אנדער מאהלצייט.

געמאכט אין קענעדע

אויפמערקזאם!

דיענסטאג דעם 15־טען פעברואר 8 א זייגער אין אבענד אין שול־הויז 194 בעווערלי סטריט, וועט דר. פיוויג האל־טען א פארטראג איבער דער טהעמא, דעראייגפלוס פון מויל און ציינער אויף דער אלגעמיינער געזונדהייט, אונטער דער אויפזיכט פון דעם פרויען פעראיין פון פריז שולע.

מיטגליעדער קומט אליין און ברענגט אייערע בעקאנטע.

קליינינקייטען רעכענען זיך

אפילו אין א מעטש דארפט איהר נעהמען אין אנבעטראכט די ''קליינינקייטען'' — דאס האלץ, דעם שטאף, דאס רייב פעהיג־קייט און דעם פלאם.

עדדי'ס מעטשעס

זיינען געמאכט פון בעסטען סארט האליץ, פון א געהיימער קאמפאזיציאן וועלכע גאראנטירט ''יעדער מעטש ליכט'' 65 יאהר פון וויסען ווי אזוי — דאס איז די אורזאכע !

אויף אלע עדדי'ס פראדוקטען קאן מען זיך פערלאזען

THE E. B. EDDY CO., LIMITED
HULL. - CANADA

21 פיינט טיקעטס $1.00 | 21 פיינט טיקעטס $1.00 | 21 פיינט טיקעטס $1.00

מילך — קריעם

די שטימע פון פאלק רופט פיר

סיטי דיירי מילך פאר בייביס | סיטי דיירי מילך פאר שוואכע
סיטי דיירי מילך פאר מוטערס | סיטי דיירי מילך פאר געזונטע

א סיטי דיירי וועגעלע פאהרט פארביי אייער טיהר יעדען פריה־מארגען און וועט מיט פערגעניגען נעהמען אייער ארדער.
סיטי דיירי מילך ווערט אונטערזוכט און געפרופט איידער מען צו־פיהרט זי צו קאסטימערס.
סיטי דיירי מילך איז בעריהמט פאר איהר קוואליטעט, עס איז ריינע, זייבערע מילך גוט פיר יעדען טיש־געברויך.
סיטי דיירי פאסטעריזירטע מילך האט געקראגען דעם העכסטען פרייז פאר העכסטע ריינקייט און גוטסקייט ווי זי איז נורעקזיבי־טעט געזעהן.

City Dairy
טעלעפאן קאללעדזש 2040

מילך — קריעם

21 פיינט טיקעטס $1.00 | 21 פיינט טיקעטס $1.00 | 21 פיינט טיקעטס $1.00